

Francie po stoleté válce, nizozemská revoluce, Tudorovci, obnova Ruska

Francie po stoleté válce (1337-1453)

- vládnou panovníci z rodu Valois
- jediní, kdo ve Francii pracovali, byli měšťané
- po stabilizaci Francie přichází expanzivní politika, cílem je Apeninský poloostrov

Karel VIII. (1483-1498)

- pokusil se získat Neapolské království, kde kdysi vládla fran. dynastie z Anjou
- vyfoukl mu ho **Ferdinand Aragonský** (zakladatel Španělska), na jeho stranu se totiž přiklonila tzv. *benátská liga* (Maxmilián Habsburský, papež, Benátky, Milán)

Ludvík XII. (1498-1515)

- dočasně získal Milánské vévodství
 - poté se musí stáhnout pryč, získají to Habsburkové
- ⇒ války mezi Francií a Habsburky pokračují

František I. (1515-1547)

- válčil se španělským králem **Karlem V.**
- *kníže renesance*, na jeho dvoře pobývali třeba Leonardo, Michelangelo, Rafael, Rabelais, Tizian
- úředním jazykem ve Francii se stává francouzština, rozšiřuje svoji knihovnu
- Habsburkové v této době drží obrovská území, položí základy Habsburské mnohonárodnostní monarchie, „Habsburkové vládnou říši, které slunce nezapadá“

(1525) BITVA U PÁVIE, František I. proti Karlu V., vyhrává Karel, František byl zajat

Náboženské války (1562-1589)

- mezi katolickou církví a protestanty = *hugenoti*
- vyvrcholí za tzv. tří Jindřichů, proto se jim říká války tří Jindřichů

1562 zmasakrování hugenotů ve Wassy, počátek válek

- u moci je **Jindřich III.**, v čele katolíků **Jindřich de Guise**, šel Jindřichovi III. po krku, sám se chce stát králem,

⇒ 1588 Jindřichem III. zavražděn

- vůdce hugenotů **Jindřich de Bourbon**, princ navarský

23. srpen 1572 business nápad: oženit Jindřicha Bourbonského s **Markétou z Valois** (princezna) = *bartolomějská noc*, ale války dál pokračují

1589 zlomový rok, kdy byl král Jindřich III. zavražděn ⇒ konec rodu Valois, nastupuje dynastie **Bourbon**

1593 konvertoval Jindřich Bourbonský ke katolicismu, 1594 korunován na Jindřicha IV.

Jindřich IV. de Bourbon (1594-1610)

1598 EDIKT NANTSKÝ zrovnoprávňuje katolíky a hugenoty, mohou do státní správy

- budování infrastruktury, kladení důrazu na venkov, proniknutí Francouzů do Kanady, dočasné snížení daní
- i po konvertování ke katolicismu podporuje protestanty

1610 zavražděn katolickým mnichem

- po Markétě (bezdětné manželství) další sňatek s **Marií Medicejskou**, syn **Ludvík XIII.**, ten je při jeho smrti ještě nezletilý, nějakou dobu tedy vládne Marie jako regentka

Ludvík XIII.

- dobytí pevnosti La Rochelle, hugenoti tam byli vyhladověni
- manželka Anna Rakouská
- kardinál **Richelieu**, nejdříve na straně Marie, když se však ujal moci Ludvík, byl plně oddán jemu, působil jako první ministr, po přiklonění k Ludvíkovi se distancoval od Habsburků

1635 TŘICETILETÁ VÁLKA proti Habsburkům, do ní Francii zavedl právě Richelieu

Španělsko (15.-16. století)

- u vzniku stojí Ferdinand Aragonský a Isabela Kastilská, personální unie, každý si vládne na svém písečku

1492 konec *reconquisty*, působení inkvizice, plavba Kryštofa Kolumba

- proti zakladatelům Španělska opozice velkých feudálů = *grandové*, ti získali sílu z bojů s Araby
- Ferdinand se tedy přiklonil na stranu měst, která se spojila do tzv. *Sv. hermanandy*, s jeho pomocí města porazila šlechtice, *grandy*
- **Johana Šílená** (Jana Kastilská), dcera Ferdinanda a Isabely se provdala za Filipa Habsburského
- právě Filip Habsburský sňatkem přinesl Nizozemí

Karel I. Habsburský (1516-1556)

- od roku 1516 králem Španělským, 1519 císař SŘŘ, za něj probíhá reformace
- Augsburský mír, on sám rezignuje na obojí (jak krále Španělska tak císaře SŘŘ), protože neudržel katolické náboženství
- opíral se o vysokou šlechtu ⇒

1520 POVSTÁNÍ KOMUNERŮ = povstání měst v čele s Toledem, Karel tvrdě potlačil, města byla nejen poražena, ale i zatížena daněmi ⇒ ekonomické zatížení, postupně se do čela Evropy začíná dostávat spíše Anglie a Francie

- Španělsko má sice hodně bohatství z kolonií, ale celé je to díky nařízení daní promrháno

Filip II. Habsburský (1556-1598)

- syn Karla I., manželka Marie Tudorovna
- tvrdě prosazuje katolicismus, oporou jeho politiky je tedy církev a střední šlechta
- hospodářská politika nemá žádnou koncepci ⇒ státní bankrot, který se snaží vyřešit vysokými daněmi

1588 PORÁŽKA ŠPANĚLSKÉ ARMADY (lod'stvo) Alžbětou Tudorovnou, i když se prezentovala jako neporazitelná

- výstavba královského paláce Escorialu
- dočasně připojil Portugalsko

Nizozemská revoluce

- nizozemská provincie: nejbohatší španělská provincie, tvořeno 17 provinciemi, téměř nezávislá země na Španělsku
- provincie mají vlastní sněm, prodlouženou rukou Filipa II. byl *generální místodržitel*, tehdy **Markéta Parmská**, jeho nevlastní dcera
- pestré náboženské složení: katolíci, ale především stoupenci Martina Luthera = lutheráni, stoupenci Jana Kalvína = kalvinisté, novokřtenci
- po státním bankrotu Filip zvyšuje daně, ... kde jinde než (v ČEZ) v Nizozemí, snaží se tam prosadit absolutismus

⇒ 1566 *obrazoborecké hnutí* = hnutí zaměřené proti Filipu II., především nižší vrstvy, které ničily katolické kostely

- šlechta se snaží spíš o diplomatické vyjednávání s Filipem

⇒ záminka pro Filipa, aby do Nizozemí poslal armádu, v čele je **vévoda z Alby** (Fernand Álvarez de Toledo), který nastolil krutovládu, teror, zničil Nizozemskou opozici

- někteří z Nizozemí utíkají, třeba **Vilém Oranžský**, který později stanul v čele povstání proti Španělům
- „řádění Španělů“ vyvolalo celonárodní revoluci, v jejím čele je **Vilém Oranžský**, je to první buržoazní revoluce
- *gézové* = žebráci, i oni bojovali po boku Nizozemských stavů proti Španělům, dělí se na jižní (říkají si lesní) a severní (mořští)

1572 mořští gézové napadli jeden z přístavů ovládaných Španělskem, počátek revoluce

- po odchodu vévody z Alby nastupuje **Juan d'Austria**
- *gentská pacifikace* = po vyplenění Antverp Španěli se stavové domluvili na společném postupu

1579 nizozemské provincie se rozdělují:

- na jihu se utvoří tzv. **Arraská unie**, tyto provincie už nechtějí válku a chtějí se se Španěli domluvit o stažení vojsk a oni jim za odměnu zůstanou věrní, součástí Španělska
- na severu se utvoří tzv. **Utrechtská unie**, tyto provincie chtějí bojovat do té doby, než Španěle nevyženou, což se nakonec podařilo

1581 severní provincie vyhlásují *Spojené nizozemské provincie*, tedy nezávislost na Španělsku, v jejím čele stanul **Vilém I. Oranžský**, moc dlouho nevydrží, po něm nastupuje jeho syn **Mořic Oranžský**

1609 příměří se Španěli, mají uznávat Nizozemsko, platí však jen do 1621 (30letá válka), museli se tedy přidat na stranu Habsburků, po jejím konci v roce 1648 (Vestfalský mír) bylo Nizozemsko uznáno *de iure* za svobodný stát

- jižní Nizozemí, které zůstalo věrné Španělsku, je budoucí Belgie

Tudorovci

- Tudorovci nastupují **Jindřichem VII.**, který spojil rody Lancaster a York po válce růží, vymírají **Alžbětou I.**

Válka růží (1455-1485¹ či 1487² či 1488³)

- po stoleté válce v Anglii válka růží (podle erbů)

1485 finální bitva u BOSWORTHU, Jindřich Tudor vs. Richard III., Richard zemře a Jindřich nastupuje do čela Anglie z rodu Lancasterů

- po válce stabilizace státu, zakládání (hlavně textilních) manufaktur, námořního obchodu v důsledku *ohrazování* = šlechta zabírá půdu drobným zemědělcům, na nich začíná chovat ovce, nově začínají vlnu zpracovávat a vyvážet sukno
- vyhnání lidí jsou pracovní síla, která je zaměstnána v manufakturách
- východoindická a moskevská obchodní společnost, obchod s otroky z Afriky

Jindřich VII. Tudor (1485-1509)

- manželka **Alžběta z Yorku**, aby obrousil neshody po válkách růží
- většina šlechty pobita ⇒ téměř žádná opozice, vznik nové šlechty
- významnou oporou arcibiskup **John Morton**, též kancléřem
- *hvězdná komora* = soudní dvůr, pojmenován podle výzdoby stropu, zřízen pro souzení lidí, kteří byli v opozici vůči králi, potírání odboje
- *yeomani* = svobodní vlastníci půdy s právem nosit zbraň, rekrutuje se z nich pěchota, mají ekonomický a vojenský význam
- *gentry* = nižší, venkovská šlechta a obchodníci
- vyšší územní správní jednotka: *hrabství*, základní správní jednotka: *farnost*
- zavedení pravidelných daní ⇒ obnova státu
- má po něm nastoupit jeho syn **Arthur**, ten ale zemřel
- první suchý dok v Anglii: dok v Postmorthu

Jindřich VIII. Tudor (1509-1547)

- renesanční vzdělanec: ovládá latinu, francouzštinu, španělštinu, činný v oblasti umění
- položeny základy kapitalismu
- kardinál, rádce a zároveň arcibiskup **Thomas Wolsey**, později rádce **Thomas Moore**
- první manželka **Kateřina Aragonská**, dcera Marie, kterou zdědil po svém starším bratrovi Arthurovi, který se měl stát králem, ale nakonec nenastoupil, nedala mu syna, v tom to všechno vězí ⇒ rozvod, papež Kliment VII. odmítá, Jindřich se obrátí na anglické duchovenstvo, odříká poslušnost papeži, arcibiskup Canterburský **Thomas Cranmer** prohlásil rozvod za platný ⇒ 1533 odtrhnutí od Římského papeže, vytvoření anglikánského náboženství
- druhá manželka **Anna Boleynová**, později popravena za cizoložství, dcera Alžběta
- královské loďstvo, nové mince
- další manželky J. Seymourová (syn, zemřela přirozenou smrtí), A. Klévká (manželství 6 měsíců, politický sňatek, získal Klévsko), K. Howardová (nevěrná), K. Parrová (přežila Jindřicha, vychovávala Alžbětu, do té se zamiloval její manžel)

¹zdroj: Šleza – podle ní při zkoušení prý správně

²zdroj: Wikipedie

³zdroj: Šlezina prezentace

Eduard VI. (1547-1553)

- syn Jindřicha a jeho třetí manželky Jany Seymourové
- když nastoupil, byl mladý, dočasně vládla regentská rada
- pokračoval v šlépějích svého otce, avšak doba byla nestabilní, jako mladý umírá na tuberkulózu
- zanechává po sobě závěť, korunu přenechává **Janě Greyové** (praneteř), ta vládla devět dnů, než ji sesadila **Marie I. Tudorovna**, dcera Kateřiny Aragonské, jeho nevlastní sestra

Marie I. Tudorovna (1553-1558)

- dcera Kateřiny Aragonské a Jindřicha
- katolička, likvidovala anglikány, *první želízko Říma na anglickém trůnu*
- manžel Filip II., též propagaátor katolicismu
- válka proti Francii na straně Španělska, Anglie ztrácí přístav Calais

Alžběta I. (1558-1603)

- nikdy se neprovdala, neměla žádné děti, *alžbětínská Anglie*
- dcera Jindřicha VIII. a Jany Boleynové
- pokračuje v politice svého otce, podporuje anglikánskou církev, ale je i nakloněna kompromisům, díky tomu období stability a prosperity
- William Cecil – její rádce, Robert Dudley – její nejznámější milenec
- podnikající šlechta je oporou královny
- **Francis Drake** jako druhý obeplul svět na lodi Zlatá laň, byl to pirát, Alžběta jim dávala vojenský doprovod, protože přepadali španělské lodě, další mořeplavec Walter Raleigh
- do Severní Ameriky se dostávají až po Alžbětině smrti

1588 FILIP ZAÚTOČIL V LA MANŠSKÉM PRŮLIVU, Španělé se chtějí vyložit na Britských ostrovech, Britům však velí piráti, mají lepší techniku, Španělé poraženi, počátek konce Španělů na moři, na jejich úkor mají dominantní pozici Angličané a Nizozemci

- William Shakespeare (divadlo Globe), Christopher Marlowe, Erasmus Rotterdamský

Marie Stuartovna

- v době Alžběty skotská královna, pravnučka Jindřicha VII.
- manžel František II., poté lord Darnley (zavražděn), poté hrabě Bothwell
- prosazovala katolicismus, ale většina Skotska jsou stoupenci Jana Kalvína

1568 donucena šlechtou k abdikaci ve prospěch svého syna, **Jakuba VI.**, Marie odchází do Londýna, kde byla de facto zajatcem Alžběty I.

- ukázalo se, že připravovala spiknutí proti Alžbětě

1587 popravena

1603 umírá Alžběta I., králem se stává **Jakub I. Stuartovec**, personální unie

1707 Spojené království Velké Británie, zrušení personální unie

Obnova Ruska

Kyjevská Rus (882-1125)

- vládnou Rurikovci, na počátku 12. století se drobí na jednotlivá knížectví
- konec těchto knížectví přivodili Mongolové = Tataři

1223 porážka knížat Mongoly NA ŘECE KALCE

1240 dobývají Kyjev, hlavní město Kyjevské Rusi

- v Novgorodském knížectví vládne kníže Alexandr

1240 ALEXANDR NA ŘECE NĚVĚ PORÁŽÍ ŠVÉDY

1242 ALEXANDR PORÁŽÍ NA ZAMRZLÉM JEZEŘE ŘÁD NĚMECKÝCH RYTÍŘŮ

- většinu knížectví ovládají Mongolové, vytváří svůj stát, tzv. *Zlatou hordu*
- nutí je, aby jim platili daně, Zlatá horda se postupně rozpadá na menší území
- novým hlavním městem obnoveného slovanského státu se stává Moskva, chtějí se zbavit nadvlády Mongolů

Ivan I. Kalita

- snažil se zabránit, aby Mongolové najížděli do Ruska
- nabídl se, že bude vybírat daň pro Mongoly místo nich

Dmitrij Donský

- vnuk Ivana

1380 poprvé poráží Mongoly NA KULIKOVSKÉM POLI, ovšem jen nakrátko

Ivan III. (1462-1505)

- vnuk Dmitrije
- definitivně poráží Mongoly, nemusí jim platit daň, zakládá Moskevskou Rus, dobývají zpět své území
- buduje Moskvu jako tzv. *třetí Řím*, cítí se jako nový Konstantin Veliký, oporou je mu pravoslavné náboženství, titul *velkovévoda*
- budování administrativy, právní normy = *suděbnik*, jednotné velení armády, národním jazykem ruština
- budování sídla moskevských vládců = *Kreml*
- žena neter posledního byzantského císaře Konstantina XI., šíření vlivu byzantské kultury
- dvojí typy půdy: *votčina* = dědičný majetek, dobrá půda, kterou získávají *bojaři* = šlechta, členové *bojarské dumy* = poradní sbor panovníka; *poměstí* = nedědičná půda, za služby vladaři ji dostávali poddaní, jen pro sebe, nedědí se

Ivan IV. Hrozný (1533-1584)

1547 prohlásil se za prvního ruského cara, chce asertovat dominanci, *samoděržaví* = absolutismus

- řada reforem, dobře si vede ve válkách se zbytky Mongolských chanátů, odhání je od řeky Volhy a dostává se tak ke Kaspickému moři
- založení (zamrzajícího) přístavu Archangelsk, obchod s Anglií (současnice královna Alžběta), Nizozemím
- chrám Vasila Blaženého v centru Moskvy

- nejbohatší šlechtický rod: Stroganovovi, sponzorují války v oblasti Sibiře
- LIVONSKÁ VÁLKA, chce přístup k Baltskému moři (dnešní Estonsko a Lotyšsko), byl však neúspěšný, neměl podporu bojarů
- Ivan za to bojary potrestal reformou půdy = *opričnina*, dobrou dědičnou půdu bojarům konfiskuje a rozdělil ji mezi jemu oddanou šlechtu = *opričnici*, horší půdu dal bojarům = *zemština*, reforma krvavá, musel od toho odstoupit

Smuta (1584-1613)

- po Ivanově smrti zůstává syn Fjodor, ten je slabomyslný, má ještě bratra Dimitrije, kterého však zavraždil, místo něj tedy vládne Fjodorův švagr **Boris Godunov**, stabilizuje Rusko, nakonec záhadně umírá, carem se prohlašuje **Lžidimitrij I.**, který se vydává za zavražděného Dimitrije, později předák bojarů **Vasilij Šuskyj**, poté další **Lžidimitrij II.**, poté Moskvu dobývají Poláci a dosazují **Vladislava Polského**
- = nestabilní období střídání panovníků, které konsoliduje až nový panovnický rod **Romanovci**, nastupuje Michail Fjodorovič Romanov, zakládá moderní ruský stát